

Praktijkprikkel 2021-02

Praktijkprikkel Opioiden en laxantia

De NHG-Standaarden Obstipatie (2010) en Pijn (2015) bevelen een laxans aan vanaf de start van een sterkwerkend opioïd, tenzij de patiënt diarree heeft. Ook op de Kennisbank van de KNMP staat het advies om bij gebruik van opioïden gelijktijdig een laxans te gebruiken, met uitzondering van kortdurend gebruik rondom een operatie. Het gebruik van opioïden zonder een laxans kan leiden tot ernstige obstipatie met lichamelijke klachten tot gevolg. Soms leidt de obstipatie zelfs tot opname in het ziekenhuis. In de periode juni 2015 tot en met november 2019 ontving het toenmalige Portaal voor Patiëntveiligheid 17 meldingen uit ziekenhuizen over het optreden van obstipatie bij het gebruik van opioïden.

Oorzaken en gevolgen van de incidenten

Bij 15 van de 17 meldingen was verzuimd een laxans voor te schrijven naast het opioïd. Het niet registreren van het defecatiepatroon bij een laxans dat voor zo nodig is voorgeschreven of het niet op voorraad hebben van laxantia op de verpleegafdeling zijn ook genoemd als oorzaak. Bij 4 van de 17 meldingen werden de gevolgen voor de patiënt geclassificeerd als tijdelijk ernstig. De obstipatie leidde bijvoorbeeld tot een langere ziekenhuisopname, een heropname of een bezoek aan de huisartsenpost. Ook misselijkheid en hevig braken als gevolg van de obstipatie met de noodzaak tot intraveneuze vochttoediening, werd genoemd.

Aanbevelingen

Voor voorschrijvers

- Wees bij het voorschrijven van een opioïd alert op het gelijktijdig starten met een laxans.
- Controleer of het medicatiebewakingssignaal met betrekking tot opioïden en laxantia goed geïmplementeerd is in het voorschrijfsysteem. In ziekenhuizen en andere instellingen zal de controle op de implementatie vaak liggen bij de apotheek of de afdeling ICT.
- Zorg altijd voor een duidelijke medicatieoverdracht naar de eerste lijn bij patiënten die met ontslag gaan, dus ook bij opioïden. Geef informatie over de behandelduur met laxantia of redenen om geen laxans voor te schrijven.

Voor apothekers

- Controleer of het medicatiebewakingssignaal met betrekking tot opioïden en laxantia goed geïmplementeerd is in het apotheekinformatiesysteem.
- Zorg dat alle medewerkers in de apotheek doordrongen zijn van het belang van een laxans bij opioïden.
- Overleg bij twijfel of een laxans geïndiceerd is altijd met de voorschrijver van het opioïd.

Voor verpleegkundigen en verzorgenden

- Registreer het defecatiepatroon bij patiënten die opioïden gebruiken. Neem bij obstipatie contact op met de voorschrijver.